

τάχατες δὲν ἔπρεπε νὰ πει· εἶπε λ. χ. πὺς αἰεὶς δούλους διαγωνισμοὺς ἀπερρίφθησαν τὰ ἔργα τοῦ Βερναρδάκη καὶ ἐβραβεύθησαν ὑπὸ τῆς ἐπισήμου κριτικῆς ἄλλων ἔργα, ταῦτα εἶναι θνησιγενῆ συνονθυλεύματα», πὺς αἰεὶ τῶν ἑκατομμυρίων ἱαμβικῶν τριμέτρων, οὔτινες ἐγράφον ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἑλλήνων, μόνον τὰ ἔργα τοῦ Βερναρδάκη ἀναγινώσκον τις αἰσθάνεται, ὅτι ἀναγινώσκει ποιήματα—δὲν ἔχει μὲν φαίνεται ἄδικο σ' αὐτὸ δ. κ. γυμνασιάρχης, ὅτα μάλιστα πίσω ἀπὸ τὴν λέξη ἐγράφον προστίθουμε: σὴν καθαρῆβουσα—πὺς χαρχαγῆρισε τὴ νεώτερη ἑλληνικὴ γενεὴ ἀνεμεμάτιστον κοινωνίαν καὶ βατοπληθὲς καὶ ἀκαθοδοιθὲς καὶ ἀκόμη δυστυχῶς τόσον παρθένον δάσος τῆς ἀμαθείας καὶ πὺς ἀγνώμων εἶναι: φύσει καὶ ἀνάσθητος ἐξ ἀπαντος ὁ ἑλληνικὸς λαὸς» κτλ. Δὲ διαβάσαμε τὸ λόγο τοῦ κ. 'Ολύμπιου καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορούμε νὰ φέρουμε δὴ καμιά κρίση· μὰ ἡ γενικὴ ἰδέα εἶναι, σὺν πού μᾶς διαβεβαιώσανε ἀξιοπίστα πρόσωπα, πὺς ὁ λόγος τοῦ εἴτανε ἀντάξιος τοῦ ἀντὶ τοῦ ἀνάλαβε νὰ παυνέψει, καὶ μῆς δὲν μπορούμε παρὰ νὰ τὸνε συχαροῦμε.

Συγκινητικὸ ποιηματάκι ἀπαγγεῖλε σὺν τὰφο τοῦ Βερναρδάκη ὁ καθηγητὴς κ. Μ. Ι. Μιχαηλίδης πού εἴτανε καὶ στενὸς προσωπικὸς φίλος τοῦ μακαρίτη. Κατόπι τὸ νεκρικὸ σεντούκι κατεβίστηκε μέσα στὴ γῆ καὶ τὸ χῶμα τὸν ἐτέκασε γιὰ πάντα, ἔφτιν πού μέσα σὲ μισὴν αἰῶνα σκεδὸν πού βράσταζε ἡ πνευματικὴ του δράση, ποῖος ξέρει πόσα ἄλλα σπουδαιότερα δὲ θάφερνε σὸ φῶς κιντὰ σὴν ἀξιοσέβα στη ἀληθινὰ ἐργασία του, ἂν ἡ «Ἀχλαδερή» τοῦ τὸ ἄγονο κείνο χτῆμα, στὰ μέσα τοῦ κόρφου τῆς Καλλονῆς, κοντὰ σὴν ἀρχαία Πύρρα, δὲν τοῦ κατάρωγε τὰ καλύτερα χρόνια τῆς ζωῆς του καὶ τῆς πνευματικῆς του δράσης.

Ὁ τάφος τοῦ βρῖσκεται σὸ νεκροταφεῖο τῆς Μιτυλήνης πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸ μέρος τῆς πόλης, σὲ ἀψηλὸ καὶ ξέφανον τόπο. Ἐκεῖ θὰ τοῦ γενεῖ καὶ μαρμάρينو μνημεῖο ἀπὸ τὴν Κοινότητα Μιτυλήνης, πού θαρροῦμε πὺς παραγγελλήθηκε κιόλας.

★

Ἐδῶ καὶ δυὸ μῆνες ἀπὸ νῦν κατὼ τοῦ γέννηκε φιλολογικὸ μνημόσυνο σὴν Μιτυλήνῃ, μέσα σὴν σάλλα τοῦ γυμνασίου· μίλησε δ. κ. Μ. Ι. Μιχαηλίδης καὶ τὴν βυβλίαν τοῦ τῆ δημοσιεύει τώρα σὴν «Ἀρμονίαν» τῆς Σμύρνης μὲ τίτλο «Βίος καὶ ἔργα Δ. Βερναρδάκη». Σωστὰ καὶ βαρὺ ὅσα λέει δ.

κ. Μιχαηλίδης γιὰ τὸ μεγάλον ἄντρα, ἂν καὶ σὲ γλῶσσα ὑπερκαθαρέβουσα, γιὰτὶ δ. κ. Μιχαηλίδης οὔτε λόγο δὲ θέλει νὰκούσει γιὰ τὸ γλωσσικὸ μᾶς ζήτημα, οὔτε γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς δημοτικῆς μᾶς, μολοντί τόσο ὁμορφα τὴ μεταχειρίζεται σὲ μερικά του νόστιμα ποιηματάκια· εἶναι φανατικὸς καθαρῆβουσᾶνος· τὸ «Νουμά» τὸν ὀνομαζεῖ· αἰθνικὸ μῖασμα—Κόρις τῷ δυνάμει!—τοὺς δημοτικιστὰς τοὺς μισεῖ. Λυποῦμαστε πού δ. κ. Μιχαηλίδης ἔχει τέτοιες ἰδέες, χωρὶς διόλου νὰ μελετῇ τὸ ζήτημα· μᾶς εἰναι ἐξυπνος καὶ πολυδιαβασμένος ἄθρως· ἀποροῦμε πὺς μᾶς σὴν χρυσὴ καρδίᾳ του—ἀπλοϊκῇ σὺν τὴν καρδίᾳ μικροῦ παιδιοῦ, ἀληθινὴ καρδίᾳ ποιητῇ—μύρεσε νὰ φυλάξει καὶ μιά γωνίτσα, ἃς εἶναι καὶ τόση· δᾶ, γιὰ μῖσος πρὸς τοὺς δημοτικιστὰς. Ἄν δ. κ. Μιχαηλίδης μελετοῦσε βαθιὰ τὸ ζήτημα δίχως προκατάληψη καὶ δίχως τὸ λερωμένο καὶ θαμπὸ φινὲ τοῦ σχολαστικισμοῦ, εἴμαστε βέβαιι πὺς «εἰλικρινῆς» σὺν πού εἶναι, θὰ μολογοῦσε τὸ δίκιό μᾶς· καὶ ἀντὶ νὰ μισεῖ θὰ βλογοῦσε τὸ ἔργο τῶν δημοτικιστῶν. Ὁ φανατισμὸς τοῦ αὐτοῦ πρὸς κάθε ἔργο δημοτικιστικὸν τὸν κανε νὰ ὀνομαζεῖ· «ἐπὶνειδιστον ἔργον» τὴν «Ἱστορίαν τῆς Ρωμιοσύνης», τὸ σοβαρὸ τοῦτο καὶ ἀληθινὸ ἔργο τοῦ Ἰφταλιώτη μᾶς, σὸ ἔχρηστο τοῦ ἐκεῖ πού κανε λόγο γιὰ τὴν σπουδὴν τοῦ Βερναρδάκη σὴν Σκολὴ τῆς Μιτυλήνης πού διδάσκει ὁ μακαρίτης Κ. Μιχαηλίδης, ὁ πατέρας τοῦ Ἑφταλιώτη. Ἀς ξαναδιαβάσει δ. κ. Μιχαηλίδης τὸν «Ψευδαττικισμὸν ἔλεγχον», γιὰ νὰ δει πὺς ὁ «εἰρηαιὸς» του, καθὼς ὀνόμαζε μὲ ἀφέλεια τὸ μακαρίτη, ἄμα ἀνέφερε τὸν ὄνομα τοῦ σὲ κανὰ φιλικὸ κύκλο, βροντοφωναζεῖ τὴν ἀλήθειαν, πού γιὰ δάφτη πολεμοῦμε σήμερα ἐμεῖς, ἂν καὶ τελεφταῖα ὁλότελα μᾶς ἀρνήθηκε καὶ τίσπεσε μάλιστα νὰ γράφει ἀπάντησιν σὸ βιβλίον τοῦ Κρουμπάχερ, καθὼς ὁ ἴδιος μᾶς ἔλεγε. Δεδομάστε τὸν κ. Μιχαηλίδην, ὡς καθηγητὴ καὶ μεγάλῃ ἐχτήρησιν καὶ ἀγάπῃ ἔχουμε σὸ ἄτομό του, γιὰτὶ καὶ φίλος μᾶς καλὸς εἶναι. Ἀλλὰ θὰ τὸν παρακαλέσουμε πολὺ νὰ δεῖχνη κάπια μετριοπάθεια, ὅτα μιλά γιὰ τοὺς δημοτικιστὰς καὶ τὸ ἔργο τους, ἀφοῦ δὲν καταδέχεται ἢ δὲν ἔχει καιρὸ νὰ τοὺς γνωρίσῃ καλὰ ἀπὸ κοντὰ, νὰ τοὺς μελετήσῃ.

Ἄλλῃ φορὰ ἀγαπητέ μου «Νουμά», θὰ σοῦ γράψω λευκομέρειες γιὰ τὴν τελεφταῖαν στιγμὴν τοῦ μακαρίτη ποιητῇ μᾶς, σύφωνα καὶ μὲ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀγαπητοῦ μᾶς Ἀργύρη, ἀφοῦ πρῶτα ξετάσω καὶ μαθῶ τὰ καθέκαστα.

Μεσαγρός (Γέρας) Μιτυλήνης, 30/3/907.

Δικός σου πάντα
Δ. Π. ΑΛΒΑΝΟΣ

τρέας, προέδρεψε ὁ πρόεδρος ὁ ἴδιος ἐκείνη τὴ βραδεῖα, κ' ἔτσι μύρεσε νὰ τραβήγῃ μιά στιμούλα σὲ μιά γωνίαν τῆς σάλλας μὲ τὸν Κλυζίου, νὰ τοῦ δηγηθῇ ὅπως ἦπως τὰ ἱστορικὰ τῆς Κατινούλας.

Κοῦνησε τὸ κεφάλι του ὁ γιατρός, συλλογισμένος:

—«Εἶναι ἡ ἄρρωστη καμιά πολὺ ἀκριβὴ σὰς;»

—«Ναί, βέβαια...» Μὰ πού νὰ τοῦ ζηγήσῃ ὅλα; Μιά δούλα! Φαντάσου!

—«Ἐχει πονοκεφάλους;»

«Ἐτυχε ἴσια ἴσια νὰ πονοκεφαλήσῃ, τίς προκλῆες ἡ Κατινούλα.

—«Ἐχει, ναί!»

—«Ἐχει πονοκεφάλους, ἔχει κ' ἔμπυο θὰ πιάστηκε σίγουρα καὶ τὸ δέφτερο τὸ νεφρὶ τῆς. Δέφτερη πνευμονοφρία. Τί ἄλλο θέλετε νὰ εἶναι;»

Ὁ Ἀντρέας ἔμεινε ἀποβρόντητος. Δέφτερη πνευμονοφρία σημαίνει θάνατο—καὶ θάνατο πού δὲν τὸν ἀποφύγεις. Ἐτσι, σὲ μιανῆς στιμούλας διάλογο, ἀλλάζουνε ἀπὸ ἄκρη σὲ ἄκρη τὰ πράγματα. Μιά λέξη φτάνει νὰ σοῦ ἀλλάξῃ καὶ τὴ ζωὴ. Δὲν μπορούσε ἀκόμη νὰ τὸ πιστέψῃ ὁ Ἀντρέας ὅπου νὰ δῇ τουλάχιστο τὴν ἄρρωστη ὁ γιατρός. Τοῦ πρότεινε ὁ Κλυζίου νὰ τὴν μεθαβριανῇ, τετάρτη. Ὁ Ἀντρέας, τὴν τετάρτη δὲν ἀδειάζει· εἶχε κάποια ὑπο-

χρέωση ἀπαγγελεματικὴ ἀπαραίτητη. Ὡστόσο κατὰ πῶς σπουδαῖο θαρρῶ νὰ τὴν ἔκωμῃ νὰ μὴ δεχτῇ τόσο γλήγορα τὴ βίβλιν, ὁ φέβος μᾶπως καὶ δὲ γελάστηκε ὁ γιατρός, μῆπως καὶ τοῦ τὸ πῆ ὠρισμένα τὴν τετάρτη. Μοναχὸς τοῦ ἔβρισκε πρόφασιν νὰ κρατήσῃ μέσα του ἀκόμη τὴν πλᾶσιν τὴν ἀγαπημένη. Συμφωνήσανε λοιπὸ νὰ τὴν τὸ σάββατο μεσημέρι. Μόλις γύρισε σπίτι του σὴν μεσάνυχτα καὶ τὸ μετάνοιως πού τὰργυπόρησε ὡς τὰ τέλια τῆς βδομάδας. Τώρα λαχταροῦσε νὰ μαθῇ. Τὴν τρίτη, μὲ τὸν Κουφί, ἀφοῦ τοῦ μολόγησε τὰ καθέκαστα, τελεφῶνισε τοῦ Κλυζίου. Ἐλεῖπε. Τοῦ ξανατελεφώνησαν τὴν τετάρτη· ἔλειπε καὶ πάλι. Τὸ βράδυ, δὸς του καὶ ἄλλο τελεφώνημα. Τοὺς ἀπάντησε πὺς πρὶν ἀπὸ τὸ σάββατο δὲ γίνεται καὶ ὅλες οἱ ὥρες του πιασμένες. Ὁ Ἀντρέας ἔπιμενε, παρακαλοῦσε τὸν γιατρὸ νὰ δῇ τὴν ἄρρωστη ἀμέσως, γιὰτὶ ἂν εἴτανε αὐτὸ πού ἔλεγε, θὰ μπορούσε νὰρχίσῃ μιά μέρα προτίτερα καὶ τὴν χρειαζομένην θεραπείαν. Στάφτια τοῦ τελεφώνιου πού τὰ κρατοῦσε ὁ Ἀντρέας κολλημένα στὰ δικά του, φιλὴ φιλὴ καὶ συλλαβιστῇ, ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τοῦ Κλυζίου:

—«Θεραπεία ἐδῶ δὲν ὑπάρχει καμιά.»

Σὰ νῆτριμε μάλιστα τὴ φωνὴν του, τὸ ὄρος του

Charles Beaudelaire

Ο ΕΧΤΡΟΣ

Ἡ νύκτῃ εἴταν μοναχὰ μπόρζ σκοτεινισμένη
Ποῦ ὀλίγων ἡλίων εἶδε φῶς κλεφτάτα ἐδῶ κ' ἐκεῖ
Κι' ἀπὸ βροχῆς καὶ κεραυνῶν τέτοιο κακὸ ἔχει γένει
Ποῦ κόκκινοι σὺν κηρὸ μου ὀλίγοι εἶναι καρποί.

Κ' ἔφτασα σὸν χινόπωρο τῶν ἰδεῶν ἀγάλη,
Καὶ πρέπει τῇ δικέλλῃ καὶ τὸ φτυρὶ νὰ κρατῶ,
Τὸ χῶμα πού πλημμύρισε νὰ ξαναμάσω πάλι
Ποῦ τοῦ ἔκαψε τρύπας βαθιὰς σὺν τάρους τὸ νερό.

Καὶ ποῖος τὸ ξέρει ἂν τὰ λουλούδια αὐτὰ τὰ ὄνειρεμένα
Θὰ βροῦν ἐδῶ σὺν ἀμμουδιὰ πού εἶν' ὅλα ξεπλυμένα
Τὴ μυστικὴ κείνη τροφὴ, ὅπου τὰ ζωντανεύει;

—Ὁ θλίψη, ὦ θλίψη! Τὴ ζωὴ δ. καὶ τοὺς τὴν κρυφτοῦσε
Κι' ὁ σκοτεινὸς αὐτὸς ἔχτρος πού τὴν καρδίαν μᾶς τρώει
Μὲ τὸ αἷμα ἐμεῖς πού χάνομε ἀξίαν καὶ γερούς!

Μετάφρ. ΜΗΤΣΗ ΚΑΙ ΛΑΜΑ

Η ΛΑΕΜΗ

II

«Σαχίμπ, γραφτὸ θὰ εἴτανε σὸ ὠροσκοπίό μου
ἢ πὺς τῆς καρδίας μου ὁ πρίγκηψας ὁ λωτομάτης θὰ
ἔβλεπε τὸ φῶς πέρα ἀπ' τὸ μαῦρο τὸ νερό, ὅπου
ἢ τοῦ Σουρῆ τὸ παρρυένιο ἄρμα τρέχει ὅταν τ' ἄστέ-
ρια τὰλλα λαμπυρίζουνε σὸν Χιντουστάν τὸν οὐ-
ρανό. Δόξα σὸν Καμαντέβα δόξα σὸν ἀνθο-
στολισμένο τὸ δοξάρι τοῦ πόχει τὸ φλογισμένο
ἢ πόθο γιὰ σάϊτα. Εἶδε ἡ Λαζιμὴ τῆς μοῖρας τῆς τὸ
ἢ διαλεχτό, καὶ ἔλλαξε ὁ κόσμος γύρω τῆς. Ὁ νὰς,
ὁ ἔλλοτες ἀγαπημένος τῆς, λὲς κ' εἶναι τώρα φυ-
ἢ λακὴ, καὶ δεσμοφύλακες οἱ σεβαστοὶ παπαδες. Μὰ
ἢ ποῖος θνητὸς καὶ ποῖος θεὸς ἀκόμα καὶ ποῖος θά-
νατος τῆς Μοῖρας μᾶς τὴν ρόδα εἴμπορεῖ νὰ στα-
ἢ ματήσῃ;

«Στοῦ λυχναρίου γύρω τὸ φῶς ἡ παγωμένη πε-
ἢ σταλοῦδα φτερουγίζει. Μὲ μῖα ἀνάβουν τ' ἀσημέ-
ἢ νια τῆς φτερά, μὰ κείνη, μπρὸς σὴν λάμψη καὶ σὴν
ἢ ζεστασίαν, περιφρονεῖ τὸ θάνατο καὶ προτιμᾷ νὰ
ἢ ζεσταθεῖ καὶ νὰ πεθάνει.

«Σαχίμπ, κρυώνω· τοῖμασε τὴν ζεστὴν σου ἀγκα-
ἢ λῆ.»

*) Κοίταξε φυλλ. 242 καὶ 243.

ἢ τὸ καὶ λυπημένο, ἀπὸ μακριὰ.

Τὴν πέμτη καὶ τὴν παρασκευὴν, γράμματα τοῦ
Ἀντρέα σὸν γιατρὸν, ἔτσι, δίχως λόγον, ἴσως ἐπειδὴ
νόμιζε πὺς δίνοντάς του καλὰ νὰ τῆς Κατινούλας,
τῇ γιάτρεβι. Στὸ μεταξὺ, γιὰ νὰ κάμῃ κάτι, διώ-
ἢ ρισε καὶ ὁ Κουφὸς τὸ φουσκάλισμα πού εἴπαρε.
Δὲν εἶχε ὅλους διόλου ἄδικα. Τὸ σάββατο, ἀπὸ νῦν
κατὼ τὰ ἴδια παρήγγειλε καὶ ὁ Κλυζίου. Τὴν καί-
ἢ ταξε, τὴν ψηλάφησε. Τὸ νεφρὶ τῆς παραφουσκωμένο.
Καὶ τὸ ἔμπυο τόντις πολὺ, πολὺ! Κλειδωθῆκεν
δυὸ δεφερόλεφτα τυβούλια μὲ τὸν Κουφί. Ὑστερὰ
ἢ μπῆκε καὶ ὁ Ἀντρέας. Διόρισε ὁ Κλυζίου πλουσίμα-
ἢ τα τῆς φούσκας ταχτικά, καὶ νὰ τῆς βαζοῦνε, ἂν
εἶναι δυνατό, ἀπὸ τὸ πρῶν ὡς τὸ βράδυ, ἀκόμη καὶ
τὴ νύκτα, ἕνα σακκὶ καουτσούκι νεφρομερῆς μὲ νερό
ἢ ζεστὸ ἐξήντα βαθμῶν, πενήντα γιὰ τὰ πλουσίματα.
Κατάλαβε ὁ Ἀντρέας καὶ ἀπὸ τὴν ὄψιν τοῦ γιατροῦ.
Γι' ἀποφασισμένη τὴν εἶχε. Παράγγειλε, γιὰ νὰ πρ-
ἢ αγγεῖλῃ, γιὰ τὸ χρέος, γιὰ νὰ μὴν ἀφήσουνε ἀδο-
ἢ κίμαστο τίποτις. Ὅταν τὸν ξεπροβόδεψε ὁ Ἀντρέας
σὴν ἀλλεία, τοῦ εἶπε ὁ Κλυζίου πὺς ἴσως εἶναι μο-
ἢ νάχα ὑπεραίμωσις τοῦ νεφριοῦ καὶ θὰ φανῇ σὲ καμιά
ἢ δεκαπενταριά μέρες ἀπὸ τὸ σακκὶ μὲ τὸ ζεστὸ νε-
ἢ ρό, γιὰτὶ πιθανὸν καὶ νὰ ξεφουσκώσῃ τὸ νεφρὶ. Τοῦ